

А. Брайловська,

аспірантка кафедри кримінального права
 Національного університету «Одеська юридична академія»

ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ НЕВИКОНАННЯ ЧИ НЕНАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКІВ ЩОДО ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

В Кримінальному кодексі України (далі — КК) у 2001 році з'явилась ст. 137, в якій передбачено відповідальність за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей.

Основне значення об'єкта злочину визначається його роллю в структурі складу злочину, а також наявністю у визначенні злочину матеріальної ознаки: не може бути злочинним те діяння, яке не спричиняє і не становить загрози спричинення шкоди об'єктам кримінально-правової охорони. Отже, немає злочинів без об'єкта посягання. Встановлення і аналіз змісту об'єкта дозволяє дати відповідь на запитання, які стосуються сутності охоронюваного блага, уточненню меж дії кримінально-правової норми. Відправним поняттям об'єкта злочину є наступне: об'єкт злочину — це те, на що завжди посягає злочин. Більш детального розгляду потребує саме об'єкт розглянутого злочину. Також слід зазначити, що після Жовтневої революції у радянському кримінальному праві затвердилась концепція, згідно з якою об'єктом злочину є суспільні відносини, які охороняються кримінальним законом. Цієї точки зору дотримувались Н. Дурманов, В. Кудрявцев, О. Піонтковський та інші. Дана позиція є актуальною і зараз та фігурує у багатьох виданнях та публікаціях таких сучасних юристів, як С. Денисов, І. Лановенко, В. Тацій, С. Яценко [1]. Ми також вважаємо правильним визначати об'єкт злочину як суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом, порушення яких спричиняє соціально-небезпечну шкоду.

Крім того, слід відмітити, що у більшості юридичних джерел, присвячених

проблемі об'єкта злочину, застосовується «вертикальна» класифікація об'єктів, яка включає такі рівні: загальний об'єкт, родовий, видовий та безпосередній [2]. Така класифікація дозволяє визначити об'єкти кримінально-правової охорони на різних рівнях їх узагальнення.

Отже, з метою визначення загального об'єкта злочину, передбаченого ст. 137 КК України, слід відмітити, що вказаний злочин здатний спричинити шкоду суспільству у вигляді різного ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, загибелі одного або декількох дітей, що ставить, в свою чергу, під загрозу збереження і розвиток генофонду України. Саме з цієї причини відповідальність за вчинення діяння — невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, яке спричинило відповідну шкоду, передбачається кримінальним законом. Таким чином, загальним об'єктом злочину, передбаченого ст. 137 КК України, як і інших злочинів, є вся сукупність охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин, що виникають з приводу матеріальних і нематеріальних благ. Але суспільні відносини — це не постійна система (раз і назавжди дана), а рухлива (змінювана), що залежить від розвитку потреб суспільства та завдань, які стоять перед кримінальним законом. Підтвердженням цього є те, що законодавцем у 2001 р. вперше було криміналізовано неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей.

Проте не всі науковці поділяють положення традиційної класифікації об'єктів. Так, наприклад, М. І. Федоров вважає, що загальний об'єкт злочину взагалі не існує, що це лише по-

няття, а не реальна дійсність. У зв'язку із чим, на думку М. І. Федорова, загальний об'єкт не має практичного значення ані для науки, ані для практики [3]. Проте ми не поділяємо такої точки зору, оскільки все окреме є так чи інакше частиною загального. Відмова від загального об'єкта злочину приведе до недооцінки суспільної небезпеки злочину та може нанести шкоду науці кримінального права та практиці застосування кримінального законодавства. В той же час існує думка, що вся сукупність охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин не може бути об'єктом як елемент конкретного складу злочину. По суті це об'єкт кримінально-правової охорони, а не об'єкт злочину як елемента складу злочину. У зв'язку із чим, погоджуючись із вказаним, для нашого дослідження важливо встановити родовий об'єкт розглядуваного діяння, тобто «певне коло однорідних за своєю соціальною і економічною сутністю суспільних відносин, які через це повинні охоронятися єдиним комплексом взаємозалежних кримінально-правових норм» [4]. Значення родового об'єкта полягає в тому, що його встановлення сприяє в ряді випадків більш точному з'ясуванню змісту ознак складу конкретного злочину (зокрема, передбаченого ст. 137 КК), а в кінцевому підсумку, правильній кваліфікації злочинного діяння. Тобто конкретизація особливостей суспільних відносин, що утворюють об'єкт кримінально-правової охорони, здійснюється шляхом виділення родового та безпосереднього об'єкта.

Щодо питання визначення родового об'єкта злочинів даного розділу Особливої частини КК України у теорії кримінального права висловлено декілька точок зору. Так, родовий об'єкт злочинів найчастіше зазначається в назві глави Особливої частини КК — вважають деякі науковці. Інші вчені вважали, що родовим об'єктом злочинів вказаного розділу є життя і здоров'я [5]. Окрім того, вказували, що родовим об'єктом є особа [6]. Також висловлювалися за сукупність суспільних відносин, у які вступає особа з приводу забезпечення недотор-

канності своїх природних, невід'ємних благ — життя і здоров'я. При цьому під особою передбачалась людина як носій певних біологічних властивостей і соціальних ознак [7].

Враховуючи наявну кількість думок з приводу родового об'єкта, з метою формування обґрунтованої власної позиції щодо його визначення у ст. 137 КК України, слід проаналізувати всі соціальні і природні процеси та явища, що входять у даному випадку до змісту об'єкта, а саме — поняття особи та людини, неповнолітнього та дитини, зміст, початок та кінець життя.

Так, у науці кримінального права існує дискусія щодо питання про тотожність понять «людина» і «особа» та щодо доцільності використання того чи іншого у назві Розділу II КК України. Існує точка зору про необхідність відмови від використання терміну «особа» при визначенні родового об'єкта злочинів і заміні його на термін «людина» [8]. Досить чітко цю позицію обґрунтовує Ю. А. Демидов, який зазначає наступне: «учені неодноразово звертали увагу на те, що ототожнення людини і особи не сприяє з'ясуванню питання про об'єкт кримінально-правової охорони через те, що кримінальне право однаково охороняє життя і найактивніших осіб — учасників і носіїв суспільних відносин, і новонароджених, які містять в собі лише потенційну можливість набути рис особистості в процесі їх майбутньої соціалізації, і людей, які стали жертвою повного ураження їх особистості хворобою» [9]. Однак, є і протилежні точки зору щодо зазначеного питання, якої дотримується, наприклад, Заславська М. Г. [10].

З метою ж встановлення істини, слід проаналізувати тлумачення понять «людина» і «особа». Так, під особою розуміють цілісність соціальних властивостей людини, продукт суспільного розвитку і включення індивіда в систему соціальних відносин за допомогою активної діяльності і спілкувань [11]. Людина ж — це вид живих організмів, що на сучасному етапі існування перебуває на найвищому шаблі розвитку і зайняла його в результаті довгого і складно-

го процесу історико-еволюційного прогресу [12]. Отже, із вказаних визначень зрозуміло, що поняття людина є більш ширшим, ніж поняття особа. А отже — якщо під кримінально-правову охорону ставити лише особу, то поза її межами опиняться, наприклад, новонароджені діти, що є неприпустимим.

Враховуючи вказане, на нашу думку, некоректним є використання законодавцем поняття «особа», оскільки воно є вужчим за поняття «людина».

Крім того, в рамках даного розділу наукової роботи необхідно визначитись і щодо питання — з якого часу життя і здоров'я особи визнаються об'єктом кримінально-правової охорони взагалі та визначитись із особливостями щодо моменту початку кримінально-правової охорони життя дитини від діяння, передбаченого ст. 137 КК України. Так, серед варіантів визначення початку життя існують різні концепції, які визначають його наступним чином: як момент народження (концепція «рго choice», згідно з якою під народженням розуміється момент початку самостійного дихання дитини, а зародок до моменту народження не вважається людиною, внаслідок чого мати може самостійно вирішувати його подальшу долю), як момент зачаття (так звана концепція «рго life», згідно з якою життя людини починається з моменту зачаття, де зародок є істотою з правами, наприклад, на життя), різні періоди внутрішньоутробного розвитку, початок життя мозку [13]. Проте кожен із цих варіантів має сильні і слабкі сторони.

Крім того, М. Д. Шаргородський визнавав, що моментом початку життя немовляти потрібно вважати або початок дихання (що одночасно приймається і як доказ того, що дитина народилася живою), або момент відділення пуповини, але разом із тим зауважує наступне — «якщо умисне позбавлення дитини життя трапилося під час пологів, іноді це можливо кваліфікувати як вбивство, якщо частина тіла дитини знаходилася вже поза утробою матері (наприклад, у разі удару по голівці, що вже з'явилася назовні)» [14]. Отже, цілком погоджуємося із тим, що до моменту початку фі-

зіологічних пологів кримінальне право охороняє життя дитини опосередковано через встановлення охорони життя і здоров'я матері, і це є цілком логічним та послідовним, оскільки до народження неможливо об'єктивно вести мову про здатність дитини жити поза утробою матері, а ми маємо охороняти реально існуючих людей. Однак слід врахувати, що встановлюючи кримінально-правову охорону життя з моменту початку дихання, відсічення пуповини, з моменту новонародженості, ми залишаємо поза увагою період від початку фізіологічних пологів до моменту повного відділення від тіла матері, не враховуючи той факт, що у даний період є можливість вчинити, наприклад, вбивство дитини та залишитись не покараним.

Таким чином, ми пропонуємо вважати під моментом початку життя момент появи можливості безпосередньо впливати на тіло дитини, яка народжується. Проте окремо слід вести мову про момент початку життя та момент початку кримінально-правової охорони життя в залежності від виду посягання. Так, момент початку кримінально-правової охорони від, наприклад, таких посягань, як навмисне вбивство, умисне тяжке тілесне ушкодження, умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, вбивство матір'ю новонародженої дитини буде співпадати із моментом початку життя, а саме — з моменту появи можливості безпосередньо впливати на тіло дитини, яка народжується.

Проте, враховуючи механізм вчинення злочину, передбаченого ст. 137 КК, момент початку кримінально-правової охорони життя та здоров'я дітей від неналежного виконання обов'язків не співпадатиме із моментом появи можливості безпосередньо впливати на тіло дитини, яка народжується. Так, наприклад, до повного відділення дитини від тіла матері не можна говорити про можливість появи зобов'язань перед дитиною, оскільки в неї ще немає окремих потреб, які паралельно створюють обов'язок охороняти її життя та здоров'я. Основою формування (виникнення) розглядуваних суспільних відно-

син є органічно пов'язані потреби неповнолітнього, у тому числі потреби у збереженні життя і здоров'я.

Таким чином, ми вважаємо, що моментом початку кримінально-правової охорони життя та здоров'я дітей від належного виконання обов'язків слід вважати момент народження живої дитини, тобто повне відділення плоду від тіла матері.

Питання ж щодо моменту припинення кримінально-правової охорони життя є менш дискусійним, оскільки має законодавче закріплення у ст. 15 Закону України «Про трансплантацію органів і інших анатомічних матеріалів людини» від 16 липня 1999 року. Так, визначено, що кінцевою межею людського життя є її біологічна смерть, тобто людина вважається померлою з моменту, коли встановлена смерть її мозку (відмирання клітин центральної нервової системи). Отже, кінцевий момент кримінально-правової охорони життя людини співпадає з кінцевим моментом життя людини.

Окрім розглядуваних питань, з метою встановлення родового об'єкта злочину, у тому числі передбаченого ст. 137 КК України, необхідно провести аналіз розглядуваних суспільних відносин. Так, суспільні відносини складаються із трьох елементів: суб'єктів (сторін суспільних відносин), предмета (це та річ, благо або цінність, з приводу яких існують відносини), а також соціального зв'язку між учасниками (зміст відносин). Також слід додати, що суспільні відносини необхідно розглядати як цілісну систему, оскільки будь-який її елемент, вилучений із системи, сам по собі не може достатньо чітко відображати сутність цього відношення.

Отже, насамперед, визначимось із предметом суспільних відносин і предметом злочину, передбаченого ст. 137 КК України.

Так, предмет злочину та предмет суспільних відносин — як елементи об'єкта злочину — не є тотожними поняттями. Предметом суспільних відносин називають все те, з приводу чого чи у зв'язку із чим існують ці відношення. У зв'язку із цим предметом суспільних

відносин можуть бути різного роду речі (наприклад, різноманітні товари), а також сама людина. Однак, якщо людина у злочині виконує функцію предмета, то вона не може одночасно виконувати у цих відносинах і функцію його суб'єкта. Щодо злочину, передбаченого ст. 137 КК, дитина (неповнолітній) є суб'єктом суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом. Крім того, ми вважаємо, що під предметом злочину слід розуміти будь-які матеріальні та нематеріальні блага та інтереси, із властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину. Враховуючи викладене, злочини поділяються на ті, які мають предмет, та безпредметні. До «предметних» злочинів слід відносити діяння, які мають своїм об'єктом матеріальні відносини, цінності, інтереси. До безпредметних — всі інші.

Щодо дискусії про відсутність безпредметних злочинів, то ми вважаємо, що вони наявні, оскільки не кожний предмет охоронюваного суспільного відношення може виконувати функцію предмета злочину. У випадку, коли предметом суспільних відносин є ідеальні об'єкти, що не мають матеріального вираження, то відсутні причини фіктивно наділяти їх ознаками предмета злочину. Вони не піддаються вимірюванню та не можуть виконувати роль матеріального орієнтиру у законотворчості та правозастосуванні.

Також слід відмітити, що у тих випадках, коли безпосередньо в самому кримінальному законі немає вказівки на предмет злочину, то він не є ознакою конкретного складу злочину [15].

Враховуючи вказане, злочин, передбачений ст. 137 КК України є безпредметним, оскільки життя та здоров'я дитини не має матеріального еквіваленту.

Проте, окрім предмета злочину В. Я. Тацій виділяє предмет суспільних відносин — все те, з приводу чого або через що існують самі суспільні відносини. Крім того, зазначає, що предмет суспільних відносин є лише елементом цього системного утворення, він наявний у будь-яких суспільних відносинах і може виконувати у його структурі лише

одне значення — бути його предметом [16]. Таким чином, предметом охоронюваних суспільних відносин розгляданого діяння є життя, здоров'я, нормальний духовний, психосексуальний, етичний, фізичний і психічний розвиток дитини.

До складу будь-яких суспільних відносин входять також його суб'єкти, оскільки не існує безсуб'єктних відносин. Так, якщо немає учасників відносин, то, відповідно, не існує і самих відносин, які завжди представляють собою певний соціальний зв'язок між суб'єктами. Законодавець з ціллю закріплення у кримінально-правовій нормі суб'єктного складу суспільних відносин або перераховує безпосередньо у самому законі всіх учасників цих відносин, або ж описує ознаки учасників охороняємим законом суспільних відносин чи закріплює їх ознаки при описанні інших елементів складу злочину (останнє є характерним для злочину, передбаченого ст. 137 КК, де ознаки суб'єктів закріплені в описанні діяння як елемент об'єктивної сторони складу злочину).

Суб'єктом же суспільних відносин, що перебувають під охороною ст. 137 КК, відповідно до ст. 27 Конституції України, є держава, її органи управління, органи місцевого самоврядування і інші спеціально уповноважені на те органи відповідно до їх компетенції (у даному випадку службові особи, що зобов'язані виконувати функції щодо охорони життя та здоров'я дітей), а також особи, які виконують професійні функції щодо охорони життя та здоров'я дітей. Таким чином, до числа суб'єктів вказаних суспільних відносин належать: працівники навчально-виховних, професійно-технічних, соціальних, позашкільних, оздоровчо-профілактичних закладів, закладів виконання покарань, служб медико-санітарного, протиепідеміологічного забезпечення, служб з надання психологічної та інших видів допомоги, співробітники охоронних, спортивних, туристичних організацій, органів внутрішніх справ, служб у справах дітей, окремі фізичні особи, що здійснюють нагляд і контроль за неповнолітніми (наприклад, няні). Також, суб'єктами цих

відносин є неповнолітні, через потреби яких формуються відносини з охорони і забезпечення їхнього життя і здоров'я.

Крім того, обов'язковим структурним елементом будь-яких суспільних відносин є соціальний зв'язок, який розглядається як зміст самих відносин. Соціальний зв'язок є відображенням внутрішньої структури самих суспільних відносин, в яких проявляються його суть та основні ознаки. Проте не слід ототожнювати соціальний зв'язок із суспільними відносинами.

Так, соціальний зв'язок — це взаємодія під час здійснення визначеної людської діяльності. При чому ця діяльність носить самий різний характер. Для діяння, передбачено ст. 137 КК, соціальний зв'язок — це взаємозв'язок суб'єктів з приводу людської діяльності щодо охорони життя та здоров'я дітей.

У розглядуваному злочині, передбаченому ст. 137 КК України, учасники охоронюваних відносин, яким завдано шкоду, завжди виступають як потерпілі, жертви від злочинного посягання. Крім того, за наявності потерпілого виділяються злочини, обов'язковою ознакою складу яких є потерпілий або його немає. При цьому першу із цих категорій злочинів за характеристикою потерпілого поділяють на злочини із загальним потерпілим і злочини із спеціальним потерпілим. Так, для злочину, передбаченого ст. 137 КК України, потерпілий як елемент його складу є обов'язковим, оскільки саме із його ознаками пов'язується наявність чи відсутність вказаного протиправного діяння. В даному аспекті потерпілий — це дитина (непонолітній).

У злочині ж, передбаченому ст. 135 КК, потерпілим є особа, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через малолітство, старість, хворобу або внаслідок іншого безпорадного стану. Таким чином, потерпілим від злочину, передбаченого ст. 137 КК, є дитина віком до 18 років, а потерпілим від діяння, передбаченого ст. 135 КК, може бути дитина віком до 14 років, при цьому вона обов'язково має перебувати у небезпечному для життя стані і позбав-

лена можливості вжити заходів до самозбереження. Крім того, якщо встановлювати вид потерпілого у вказаних злочинах, поділяючи злочини на діяння із загальним потерпілим та діяння із спеціальним потерпілим, то і в ст. 135 КК, і в ст. 137 КК потерпілі є спеціальними. Проте у злочині, передбаченому ст. 135 КК, можна вести мову про спеціально-конкретного потерпілого.

Також, характеризуючи таку ознаку діяння, як малолітство у злочині, передбаченому ст. 135 КК, вважаємо за необхідне під малолітніми розуміти дітей не до 14 років, а до 18 років, охоплюючи даним поняттям всіх неповнолітніх, оскільки, встановлюючи кримінально-правову охорону саме життя та здоров'я дітей, вважаємо недоцільним розмежовувати їх на малолітніх та неповнолітніх. Отже, такий елемент складу злочину, як потерпілий, є розмежувальною ознакою злочинів, передбачених ст.ст. 135, 137 КК України.

Крім того, вважаємо за необхідне розглянути у даному розділі питання встановлення визначення і співвідношення понять «дитина» та «неповнолітній», оскільки «розвиток науки є неможливим без точного та єдиного уявлення про терміни і поняття, якими вона оперує» [17].

Відповідно до ст. 1 Конвенції про права дитини під нею розуміють особу, яка не досягла 18-річного віку, якщо за національним законодавством вона не досягла повноліття раніше. Поняття «дитина» в національному законодавстві аналогічно вказаному використовується у широкому сенсі. За ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» дитиною є особа, яка не досягла 18 років (повноліття). Отже, кожна людина, від моменту початку життя і до 18 років має статус дитини. У назві ст. 137 КК України законодавець також використовує термін «діти», що відповідає змісту охоронюваних прав. Проте в тексті диспозиції вищевказаної статті використано термін «неповнолітній». Доцільність його використання розглянемо шляхом аналізу даного поняття. Так, відповідно до діючого Цивільного кодексу 2004 року під неповнолітньою особою розуміють фізичну особу віком від 14 до 18 років

(ст. 32 ЦК України), а особу, що не досягла 14 років, називають малолітньою (ст. 31 ЦК України). Отже, використання терміну «неповнолітній» у диспозиції ст. 137 КК може призвести до звуження числа осіб, які підпадають під охорону цієї статті, оскільки формально положення вказаної статті КК повинно стосуватися лише групи дітей від 14 до 18 років, що не відповідає міжнародним нормам з прав дитини — охороняти всіх дітей від моменту початку їх життя і до настання повноліття, тобто 18 років.

Таким чином, не враховуючи той факт, що поняття дитини у переважній більшості ситуацій асоціюється з неповнолітньою людиною, воно є ширшим за своїм змістом. А отже, пропонуємо у диспозиції розглядуваної статті термін «неповнолітній» замінити на поняття «діти».

Отже, враховуючи все розглянуте, визначимось із поняттям родового об'єкта. Так, родовим об'єктом злочину, передбаченого ст. 137 КК, як і інших злочинів, передбачених Розділом II Особливої частини КК, є сукупність однорідних суспільних відносин щодо охорони людини (особи).

Враховуючи класифікацію об'єктів, яку ми використовуємо, слід відзначити, що загальний об'єкт злочину відповідає філософській категорії загального, родовий об'єкт — особливого, видовий — окремого. Безпосередній об'єкт уявляє собою лише певний конкретний випадок, буття окремого виду суспільних відносин, конкретну форму їх існування. Отже, видовим об'єктом злочину є той об'єкт, на який посягають злочини окремого виду. Таким чином, видовим об'єктом розглядуваного злочину є сукупність тотожних суспільних відносин щодо охорони та забезпечення життя і здоров'я людини (особи).

Безпосередній же об'єкт — це суспільні відносини, яким завдано шкоди, тобто об'єкт, який змінено окремим конкретним злочином чи який поставлено в умови реальної небезпеки. На рівні видового, родового та загальних об'єктів соціальна шкода завдається шляхом пошкодження безпосереднього об'єкта [18]. Таким чином, видовий, родовий та

загальний об'єкти страждають лише в тій частині, у якій спричиняється шкода безпосередньому об'єкту.

Окрім того, можна дійти висновку, що коло діянь, які посягають на суспільні відносини щодо охорони і забезпечення життя і здоров'я людини, є досить широким, оскільки охоплює 30 статей Кримінального кодексу України, а саме ст. ст. 115–145 включно. Таким чином, виходячи із різноманітності суспільних відносин щодо охорони життя і здоров'я людини, безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 137 КК, слід визначати шляхом аналізу змісту відносин, поставлених під захист саме цією кримінально-правовою нормою. Враховуючи те, що безпосередній об'єкт злочину за наявності особливих, відмінних ознак, повинен лежати в площині родового і видового об'єктів та зазначати при посяганні однорідної, тотожної шкоди [19], допустимим є висновок, що суспільні відносини, які поставлено під захист нормою статті 137 КК, також формується із приводу охорони життя і здоров'я людини, але мають при цьому свої особливості. По-перше, під охорону поставлено життя і здоров'я саме неповнолітнього, що, в свою чергу, дозволяє говорити про вікову, фізіологічну та психологічну специфіку.

Крім того, в науці кримінального права застосовується і інший вид класифікації об'єктів злочинів — класифікація «по горизонталі» [20]. Суть цього виду полягає у виділенні основного та додаткового об'єктів. У свою чергу додаткові об'єкти можуть бути двох видів: додаткові обов'язкові та додаткові факультативні безпосередні об'єкти [21]. Необхідність такого роду класифікації викликана тим, що будь-який злочин завдає шкоду не лише в сфері одного окремого об'єкта, але одночасно у сфері декількох суміжних суспільних відносин.

Крім того, в Указі Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення виконання Національної програми «Діти України» підкреслено, що «в дитячі роки відбувається духовне, моральне, фізичне становлення особистості, засвоєння національних та загальнолюдських культурних цінностей... і навіть тимчасо-

ві нестатки й помилки дорослих здатні заподіяти шкоду і деформувати її розвиток...» [22]. У зв'язку із вказаним, вважаємо за можливе визнавати безпосереднім об'єктом нормальний розвиток дитини.

Таким чином, основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 137 КК, є сукупність суспільних відносин щодо забезпечення охорони життя, здоров'я, нормального духовного, психосексуального, етичного, фізичного і психічного розвитку конкретної дитини (неповнолітнього).

Розмежовуючи розглядуване діяння із злочиним, передбаченим ст. 135 КК, слід зазначити, що безпосереднім об'єктом останнього є суспільні відносини щодо забезпечення охорони життя осіб, які знаходяться у безпорадному стані та неспроможні вжити заходів до самозбереження. Таким чином, об'єкт охорони від діяння, передбаченого ст. 135 КК «Залишення в небезпеці» є більш вузьким відносно об'єкта охорони від діяння, передбаченого ст. 137 КК.

Таким чином, конкретне суспільно-небезпечне діяння посягає не лише на окремі суспільні відносини, тобто безпосередній об'єкт, а й на визначену групу суспільних відносин, однорідних за своїм змістом (родовий об'єкт), а у кінцевому рахунку — на всю сукупність суспільних відносин, що охороняється кримінальним законом (загальний об'єкт).

Ключові слова: неповнолітні, діти, охорона життя та здоров'я, об'єкт злочину.

У даній статті досліджуються особливості об'єкта злочину невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей. Крім того, практика свідчить, що існуюча державна система охорони прав дітей не справляється зі своїми обов'язками, що, в свою чергу, підтверджує важливість обраної теми.

В статті досліджуються особливості об'єкта преступлення неисполнення или ненадлежащего исполнения обязанностей по охране жизни и здоровья детей. Кроме того, практика

свидетельствует о том, что существующая государственная система охраны прав детей не справляется со своими обязанностями, что, в свою очередь, мотивирует актуальность избранной темы.

In the article the author examines the features of a object of the crime of unperforance or not right performance of responsibilities on life and health protection of children. Besides, the practice proves that the existing system of protection of children's rights doesn't fulfill its responsibilities, that, in its turn, motivates the importance of the chosen theme.

Література

1. Курс уголовного права. Общая часть. Том 1: Учение о преступлении / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. — М., 2002. — С. 205–206.
2. Мирошниченко Н. А. Состав преступления. Текст лекций / Н. А. Мирошниченко. — О. : Феникс, 2006. — С. 19–21.
3. Коржанский Н. И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны / Н. И. Коржанский. — М. : Академия МВД СССР, 1980. — С. 71.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов [та ін.] ; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тацій. — Київ — Харків: Юрінком Інтер — Право, 2001. — 416 с. — С. 98.
5. Борисов В. И. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации / В. И. Борисов, В. Н. Куц. — Х. : НПКФ «Консум», 1995. — С. 3–4.
6. Шаргородский М. Д. Преступления против жизни и здоровья / М. Д. Шаргородский. — М., Юр. изд-во Минюст СССР, 1947. — С. 57.
7. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина : курс лекцій / В. О. Навроцький. — К. : Знання, КОО, 2000. — С. 143.
8. Ярмыш Н. Н. К вопросу о родовом объекте преступлений против жизни, здоровья, свободы и достоинства личности / Н. Н. Ярмыш // Актуальные вопросы правотворческой и правоприменительной деятельности: Тематический сборник научных трудов: Научное издание. — К. : УМК ВО, 1992. — С. 83–87.

9. Демидов Ю. А. Социальная ценность и оценка в уголовном праве / Ю. А. Демидов. — М., 1975. — С. 52.
10. Заславська М. Г. Кримінальна відповідальність за неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей: соціальна обумовленість і склад злочину : дис. ... канд. юрид. наук / М. Г. Заславська. — Х., 2005. — С. 58.
11. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B0>
12. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%B D%D0%B0>
13. Красиков А. Н. Уголовно-правовая охрана прав и свобод человека в России / А. Н. Красиков. — Саратов, 1996. — С. 9–10.
14. Шаргородский М. Д. Ответственность за преступления против личности / М. Д. Шаргородский. — Л., 1953. — С. 15.
15. Трайнин А. Н. Общее учение о составе преступления / А. Н. Трайнин. — М, 1957. — С. 48.
16. Тацій В. Я. Объект и предмет преступления по советскому уголовному праву / В. Я. Тацій. — Харьков, 1982. — С. 29–58.
17. Ривман Д. В. Виктимология / Д. В. Ривман, В. С. Устинов. — СПб., 2000. — С. 37.
18. Коржанский Н. И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны / Н. И. Коржанский. — М. : Академия МВД СССР, 1980. — С. 73.
19. Карагезян Г. Г. Объективные признаки преступлений, совершаемых медицинским работником вследствие ненадлежащего исполнения своих профессиональных обязанностей / Г. Г. Карагезян // Юридические науки. — 2008. — № 6. — С. 48–55.
20. Коржанский Н. И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны / Н. И. Коржанский. — М.: Академия МВД СССР, 1980. — С. 79.
21. Тацій В. Я. Объект и предмет преступления по советскому уголовному праву / В. Я. Тацій. — Х. : Вища школа, 1976. — С. 100.
22. Про додаткові заходи щодо забезпечення виконання Національної програми «Діти України» на період до 2005 року: Указ Президента України» від 24 січня 2001 р. № 42/2001 // Офіц. вісн. України — 2001. — № 4. — Ст. 116.